

FORTIDSVERN

Medlemsblad for Fortidsminneforeningen

Nr 4/2001 (27. årgang). Løssalg 50 kroner

OPPTRAPPING OG DESENTRALISERING:
HVOR STÅR VI? HVOR GÅR VI?

Ragnar Kristensen (f. 1957) tidligere ansatt hos byantikvaren i Oslo. Styremedlem i Vestfold avdeling av Fortidsminneforeningen. Driver antikvarisk konsulentvirksomhet og restaurering.

HVEM KAN VI STOLE PÅ?

Opprinnelig skulle temaet for denne artikkelen være: «Kan vi stole på politikerne?» Politikerne hverken kan eller skal vi stole på. De skal stå for mange interesser. Noen det ene, noen det andre. Dessuten stiller de til valg.

AV RAGNAR KRISTENSEN

For tiden turnerer reformivrige byråkrater land og strand rundt for å fortelle om ansvarsoverføring av myndighet til kommunene. Våre undersøkelser viser at lokalpolitikere fremdeles ikke vet at de ønsker mer ansvar for kulturminner. Samtidig settes Riksantikvarens myndighet under press i enkeltsaker hvor lokale utbyggerinteresser veies tyngre enn nasjonale interesser. Det frivillige kulturminnevernets forhold til politikk og byråkrati settes på prøve.

Vil lokalpolitikere ansvarliggjøres?

For tiden reformeres forvaltningssystemet. Lokalpolitikere skal tiltro mer myndighet. Ansvarsoverføringen skal gjøre det mer spennende å være lokalpolitiker mente Miljøverndepartementet for et år siden. For tiden turnerer reformivrige byråkrater land og strand rundt med det glade budskap. Vi som står i ildlinjen i lokale vernesaker undres om vi egentlig kan stole på lokalpolitikere våre. Og hva med byråkratene. Er det klokt å stole på en rådmann?

Seksten utvalgte kommuner fungerer som referansegruppe for Miljøverndepartementet: Hva mener kommunen om seg selv, og hvilke oppgaver vil den ha? Har noen spurt lokalpolitikere i referansekommunen Larvik om de vil ha mer ansvar eller snakker byråkratene kun med seg selv?

En telefonrunde til kommunepolitikere avslører at ingen har hørt om reformen gjennom offisielle kanaler. Ordføreren forteller at han vet Larvik er referansekommune, men det er byråkratene som stiller med saken. Reformen kjenner han kun av navn. Jeg tipper at lokalpolitikere i andre kommuner vil gi samme svar. Med andre ord har lokalbyråkratene fortalt sentralbyråkratene at lokalpolitikere ønsker mer ansvar. Og lokalpolitikere vet ikke at de ønsker ansvaret. Hvem har egentlig bedt om denne ansvarsoverføringen?

Er det mulig å ansvarliggjøre kommunene?

I utgangspunktet er det en god ide å ansvarliggjøre kommunene, det er de fleste enige om. Men kommunene har skjøttet det store ansvaret gjennom Plan- og bygningsloven dårlig. Kommunene er utsatt for et sterkt og ubøyelig press fra pengesterke

utbyggerinteresser. Kommunepolitikere fristes av fargerike prospekter og økt næringspotensiale. Næringspotensiale er velgerpotensiale tror de lett. Inn på saksbehandlers kontor toger investor, arkitekt, ingeniør og til sist advokaten. Hva skal en ingeniørutdannet saksbehandler eller plansjef stille opp med? Byråkraten byr den antatt sterkeste part inn på bakrommet. I lokalsamfunnet er forholdene små. Det er enklest å forhandle i lukket rom.

Kan vi stole på byråkratene?

En selvpoplevd historie forteller om byråkraters adferd under press. Saken handler om utbygger og kommune som vil industrinedbygge den fredede lystgården Yttersø i Larvik. For å takle presset fra verneinteressene, ble kommune og utbygger/større grunneier enige om å beskytte et lite areal rundt det fredede huset slik at industriutbyggingen ikke ble berørt. Fredning vil være en ulempe for eierne av gården skrev de til fylkesdirektøren. Fylkeskommunens saksbehandler laget et forslag til fredning av det lille arealet. Sikkert for lite for Riksantikvaren, noterte han. Eierne av gården ble innkalt til møte og lokket med «pene» industrifasader. Volumene er jo de samme, sa eierne. Da gløttet utbygger på fylkeskommunens utsendte. Vi vil frede eiernes tomt og et jorde belagt med byggeforbud, kremtet saksbehandleren. Eierne lot seg ikke skremme, og dagen derpå avtalte kommune, utbygger og fylkeskommune å fokusere på eiernes private motiver og moral. I løpet av saken utviklet kommune og utbygger felles brevhode for riktig å stadfeste felleskapet. Etter hvert grep Riksantikvaren inn og fredet et tilstrekkelig, faglig forsvarlig, men minimalt, område.

Javel statsråd!

Både kommune og utbyggere klaget og eierne av lystgården tenkte at saksbehandlingen i Miljøverndepartementet sikkert var kompetent. Eierne møtte til befaring, men ble straks kastet ut fra møtet etter krav fra utbygger. Mens departementsbyråkratene ventet på toget, ble eierne innvilget en samtale. Etter avtale med departementet skisserte utbygger en «kompromissutbygging» som skulle la seg forene med fredningen. Kompromisset innebar

4200 kvm industri og i tillegg parkering og veier på selve fredningsområdet få dekar, tett opptil det fredede huset. Eierne ville gjerne se brevet, men byråkratene var uvillige. Unntatt offentlighet. Vi vil ha ro om en komplisert sak sa departementet. I mellomtiden fikk eierne tak i brevet i kommunen, og sentrale politikere og pressen skremte byråkratene til tilbaketog. Brevet var kun til behandling, lød departementets tilbaketog. Slikt kan det trekkes lærdom ut av.

Den lille historien forteller at man ikke kan stole på byråkratene. De store tunge, støyende interessene når gjerne frem. Er interessene tunge og aggressive nok, når de frem til øverste sirkler. Byråkrater liker ikke bråk. Takler de ikke bråk, blir det vanskelig å skjære gjennom. Det er vanskelig å forstå departementets vilje til forhandling med en stor grunneier og en kompromittert kommune på bekostning av Riksantikvarens lovfestede vedtaksmyndighet annerledes. Desavuerer saksbehandlingen i Miljøverndepartementet direktoratets vedtak som er grunnet i vesentlige nasjonale interesser? Det vil være usedvanlig, og i strid med den myndighet Stortinget har vedtatt at direktoratet skal ha. Det ser ut som byråkratiet driver politikk på egen hånd.

Byråkrater som ikke takler bråk, ender lett i en blindgate. Det enkleste blir å dytte ansvaret nedover, ned til kommunene selv, til slagmarken der kulturminner består eller helst forgår. Store grunneiere, utbyggere og støyende kommuner får innpass på bakrommet. Verneinteresser sitter på gangen. Stortingspolitikkerne har vedtatt at vi skal hegne om kulturminner. Statsråden styrer på vegne av Stortinget, og hvis ikke det politiske nivå gir insentiver og kontrollerer at målsettinger blir fulgt opp, vil byråkratene etter hvert overta politikerrollen. Slike ord høres fra dem som har fulgt utviklingen over tid. En sentral lokalpolitiker forteller at å møte politisk og administrativt nivå i Kulturdepartementet samtidig, var å oppleve to forskjellige planeter. Hun mener at det politiske nivået skal være svært sterkt for å trenge gjennom.

Bør vi stole på noen?

Opprinnelig skulle temaet for denne artikkelen være: «Kan vi stole på politikere?» Politikerne hverken kan eller skal vi stole på. De skal stå for mange interesser. Noen det ene, noen det andre. Dessuten stiller de til valg. Det skaper ikke forutsigbarhet. Kulturminnevernet er riktignok hjemlet i Stortingsvedtak, og det er politisert gjennom fylkeskommunen. Slaget om kulturminnene står i kommunestyre og planutvalg. Reform eller ikke, vernebevegelsen må møte politikere om kulturminnevernet skal nå frem. Men får kommunene bukten og begge endene i kulturminnevernet, blir de frivillige kreftene satt på en prøve de neppe består. Naturvernforbundet Erik Solheim hevdet for en stund siden at det ville kreve minst 1/3 betalt stilling per kommune å takle saksmengde og motstandernes kompetanse. Folk med erfaring i tøff lokalpolitikk frykter at foreningens aktive blir nødt til å ha Machiavelli på nattbord

TRESCHOW-FRITZØE AS

Riksantikvar Marstein
P. b. 8196 Dep.
0034 OSLO

LARVIK KOMMUNE

KOPI

Larvik, 3.10.00

OMRÅDEFREDNING YTTERSØ

Saken må betegnes som akutt i det tre kjøpere av omliggende berørte tomter har fremskredde byggeprosjekter som er stoppet i påvente av en avklaring.

Vi tillater oss på ny å be om et møte med Riksantikvaren personlig for å drøfte mulige mulige løsninger av situasjonen

det ved siden av «Gamle trehus». I lokalpolitikken må man ikke være redd for å ta i møkka. Nå ser det ut som reformen er sterkt redusert i forhold til det ambisiøse utgangspunktet. Rett til å foreslå områdefredning er vel unødvendig da retten allerede er der, skjøtsel av automatisk fredede kulturminner blir neppe prioritert på kommunalt nivå, og fagansvar for lokale kulturminner bør vekke sterk motstand.

Forvaltningssystemet vårt bygger på maktfordeling. Ulike under- og overordnede organer sikrer klagemuligheter og overprøving når viktige interesser ikke tilgodesees. Politikere spiller en aktiv rolle gjennom vedtaksmyndighet og kontroll med byråkratene. Lovverket og sentrale institusjoner som Riksantikvaren er kjernen som skaper forutsigbarhet. Kulturminner er en ikke fornybar ressurs som krever en grad av kunnskap og forutsigbarhet som politikk og lokalsamfunn ikke kan gi alene. Det er ikke alle saker som egner seg for nærhetsprinsippet, mener mange lokalpolitikere. I lengden gjør man lokalsamfunnet en bjørnetjeneste ved å tiltro det en kompetanse og oversikt det ikke har og neppe vil få. Vi trenger byråkrater som ikke leker politikere og vi trenger politikere som er rollen sin bevisst. Vi trenger en samfunnsbevisst kulturminnevernbevegelse og minst av alt trenger vi en ansvarsoverføring som i realiteten er ansvarsfraskrivelse. ■

▲▲ Felles brevhode. Rolleblending mellom reguleringsmyndighet og eiendomsutvikler fikk et pussig uttrykk i felles brevark og logo. Et forfeilet forsøk på å presse Riksantikvaren i Yttersø-saken.

▲ Det fredede hovdhuset på Yttersø anno 1969. «Heller ikke er den særlig vakker, hverken eksteriørmessig, eller interiørmessig, og den har etter vår mening ingen særlig kunstverdi eller historisk verdi.» skrev Treschow Fitzøe samme år og ønsket avfredning. Forfallet fortsette! Foto: Riksantikvaren